

Sjukgymnastens väg från studier till professor

Att vara legitimerad sjukgymnast innebär att man har detta yrke. Efter att man avslutat sina studier med ett projektarbete på 10 poäng ansöker man om att få sin legitimation. Grundutbildningen består av 120 poäng och då har man uppnått den akademiska titeln Bachelor of Science eller Kandidatexamen.

När man kommit så här långt är det vanligt att man skaffar sig praktiska erfarenheter genom att arbeta i sitt yrke. Ibland väljer man dock att direkt gå vidare med sin magisterutbildning som ska ge 40 poäng med krav på 20 poäng i huvudämnet inklusive examensarbete samt 20 poäng i biämnena, alltså ett års studier, vilket oftast kommer att ta längre tid. Studieplanen är individuell helt beroende av vilket intresseområde man har. Så har man erövat titeln Master of Science eller Magisterexamen.

Söka forskarutbildning

Därefter finns det möjlighet att söka forskarutbildning med en helt individuell studieplan. Om man blir antagen kan man efter halva utbildningstiden avlägga (försvara sitt licentiatarbete) och ta ut sin licentiatexamen (LIC-examen) eller om målet är doktorsgrad så kallas den tentamen för halvtidskontroll.

Har man möjlighet att studera på heltid kommer det att ta fyra år innan man blir Doktor i medicinsk vetenskap (Doctor of Medical Science) efter att ha disputerat på en medicinsk fakultet och annars Filosofie Doktor. Det betyder att man försvarar sin avhandling som vanligtvis består av 3 – 5 delarbeten.

När man kommit så här långt får man fortsätta sina studier utan handledare och man söker så kallade post doc-tjänster till vilka konkurrensen är hård. Man forskar vidare

och dokumenterar sina fynd i artiklar som det gäller att få publicerade i någon av de vetenskapliga tidskrifterna. Inte alltid så lätt för de så kallade referees är petnoga och många gånger får man komplettera och förtydliga sina skrivningar. När man väl skrivit mängder med artiklar (minst 15-20 publicerade), samt har pedagogiska meriter är det dags att samla materialet. Efter att ha hållit en offentlig docentföreläsning där man bevisat sina ämnesmässiga och pedagogiska kompetenser blir man Docent.

Egna doktorander

Arbetet med att föra fram egna doktorander till deras disputationer kommer nu att ta allt mer tid. Samtidigt arbetar man vidare med fler artiklar. Det kan bli ett betydande antal till slut innan man är mogen för att söka en professorstjänst eller bli befordrad till professor. Innan dess kan man ha varit biträdande professor under många år.

Har man väl kommit så här långt så slutar man inte forska. Forskningen och att ta del av andras forskning är sammanflätat med ens liv. Det har sedan länge inte varit ett arbete utan en del av det liv man lever och ett intresse som inte tar slut. Det finns alltid nya intressanta vinklingar och upptäckter att fundera över. Kanske är det därför som många professorer när de uppnått pensionsålder fortsätter att ha ett rum och att vara verksamma på sitt sjukhus.

Titeln är nu Professor emeritus med allt vad innebörden av erfarenhet och gediget kunnande innebär.

Universitetstjänster

Universitetsadjunkt: Är en titel på en lärartjänst vid universitet där man inte nödvändigtvis behöver vara disputerad. Om man har disputerat och är anställd som adjunkt forskar man oftast vidare.

Universitetslektor: Är en annan titel på en lärartjänst. Många lektorer är docenter.

Prefekt: Är administrativ chef för en institution vid universitet.

Professor: Lärartjänst som tidigare utlystes. Nu befordras man eller söker dem. Innebär en stor del av handledning, undervisning och forskning.

Avhandling och disputation

Att skriva en avhandling och att försvara den i en disputation är en stor sak som omgärdas med gamla anor. Den formella delen kan börja när man hänger upp sin nytryckta bok till allmänt beskådande på en speciell tavla så kallad spikning, ibland med guldspik. En kvarleva från de tider då datorer inte fanns.

Avhandling kan vara en monografi, vilket betyder att ett tema sammanbinder hela arbetet eller bestå av 3-5 fristående artiklar. Oftast är den skriven på engelska, men på senare tid

har det förekommit avhandlingar på svenska. Avhandlingen innehåller en inledning kring det tema/område/ämne som avhandlingen berör och tidigare forskning kring detta. Överallt i texten finns litteraturhänvisningar med årtal och författare. Efter denna del kommer så mellan tre och fem delarbeten där var och en följs av en slutsatsformulering. Artiklarna är eller ska bli publicerade, vilket är en kontroll av den vetenskapliga kvalitén. Här efter följer en kort sammanfattning på svenska eller engelska samt ett avsnitt där doktoranden framför sitt tack till de som varit behjälpliga under arbetets gång, ofta även till familj och vänner. Den näst sista delen av skriften består av litteraturhänvisningar och slutligen finns kopior på de artiklar som delarbetena redovisats i.

Att nå fram till en disputation är en stegvis process. Det är ytterst osannolikt att man misslyckas eftersom man förgranskats av kompetenta docenter under resans gång, inte minst vid halvtidskontrollen. Även fast man vet att avhandlingen håller för en prövning, finns vetskapen att man faktiskt kan göra bort sig och nervpressen är stor.

Universitetsfakulteten väljer en opponent vars uppgift det är att sätta sig in i avhandlingen, redovisa den under disputationen och slutligen ställa frågor till författaren. Det brukar bli en spännande dialog dem emellan där olika intressanta delmoment belyses eller där man till exempel diskuterar en undersökningsmetod, ett undersökningsinstrument eller ett urval av undersökningspersoner. Vid valet av opponent tar man hänsyn till att personen ska inneha rätt kompetens, det vill säga kunna ämnet med tanke på innehållet i avhandlingen. Det brukar oftast bli en docent eller professor som tar sig an uppgiften.

Bedömningen av avhandlingen och

disputationen görs av en betygsnämnd som består av tre ordinarie ledamöter och två suppleanter. Även dessa har naturligtvis kunskap i det ämne som behandlas. Oftast kommer alla utom en från den egna fakulteten och slutligen tillfrågas således en opponent utifrån.

Själva disputationen brukar vanligtvis vara i tre timmar, men kan dra ut på tiden. Därefter sammanträder betygsnämnden.

Nu återstår bara trevligheter. Betygsnämnden återkommer och läser upp sitt omdöme. Oftast bjuds det något gott att äta och dricka samtidigt som fotografierna knäpper minnesbilder och olika tal hålls. Glädjen är stor liksom lärtningen för den nya doktorn eller docenten. Säkert blir det mer privata festligheter senare. Doktors hatten köper man sedan själv och promoveringen där hatten sätts på huvud och ringen symboliskt träs på fingret sker vid ett eller två tillfällen per år gemensamt för samtliga nyutnämnda. Är det fest då med?

Självklart, blir svaret!

Lång väg att vandra

Hela denna långa väg har Professor Charlotte Ekdahl vandrat och ännu är hon långt ifrån sin emeritustitel. Sin sjukgymnastexamen avlade hon 1970 och efter att ha varit verksam under två år i Lund och Malmö kom hon 1972 till Dalby vårdcentral.

Där satsade professor Åke Nordén på den reumatologiska vården och Charlotte kom att arbeta i den öppna vården tillsammans med reumatologen Björn Svensson och en arbetsterapeut. Det var också här som hon startade sin forskarbana och hon blev Dalby troget ända till 1990, även om hon under den tiden tog sin doktorsgrad 1989 och blev docent 1992 vid Lunds universitet.

Reumateam ovanligt

– Under tidigt 70-tal var det inte så vanligt att man analyserade den enskilde patienten ur ett flertal-perspektiv, och inte heller var det tvärprofessionella teamet så vanligt, så när professor Kåre Berglund tillsammans med teamet och patienten identifierade målen med behandlingen var det nydanande. Dessa idéer var spännande ur ett sjukgymnastiskt perspektiv, säger Charlotte.

Charlotte deltog med iver i diskussionerna och verksamheten med att arbeta fram arbetsformer för reumatikervården på en vårdcentral. Detta utmynnade i en expertrapport som Charlotte lämnade till Socialstyrelsen 1979.

Blodad tand

Då användes statisk träning med lågintensitet som träningsmetod för reumatikerna, vilket ofta inte gav speciellt goda resultat. Charlotte uppmärksammade att om patienterna i stället använde sig av dynamisk träning med högre intensitet så blev de i alla fall inte sämre utan ofta bättre.

– Jag framförde mina åsikter till Ulrich Moritz och han svarade att jag skulle testa om jag hade rätt och så gjorde jag det, säger Charlotte lugnt. Min avhandling kom att behandla dynamisk träning i jämförelse med isometrisk träning på väldefinierade RA-patienter.

Så har sedan forskningen fortlöpt för Charlotte. Hon har satt träning för reumatiker i förhållande till idrottslig träning och inte glömt bort de psykiska faktorer som spelar en viktig roll för att patienterna ska anpassa sig till sin situation och kunna motivera sig till en bra träning.

Hon har tittat på neuropeptider, till exempel endorfiner, och deras samband med träning. För Charlotte

är det viktigt att träning inte betalas med smärta. Patienten kan ha andra problem som inverkar menligt på en typ av träning. Därför anser Charlotte att det är viktigt att man tar hänsyn till alla faktorer runt personen och utformar ett individuellt anpassat träningsprogram. Charlottes kombinationstänkande visar sig i forskningen runt balansproblem och RA.

Om kroppen är ett system, där alla delar påverkar varandra, så måste man integrera nervsystemet och hur detta påverkar musklerna. Metoderna blev kvalitativa intervjuer och olika funktionella tester.

Hela hennes forskarbana kantas av egna tankar som hon sökt stöd för. Drivkraften är en stor nyfikenhet och sedan tillfredställelsen när hon ser att det gör nytta. Ifrågasättandet är djupt rotat, redan i barndomshemmet där fadern var thoraxkirurg och modern sjukgymnast var diskussionen livlig.

Charlottes personliga mål är att utveckla sjukgymnastiken vidare, att stimulera sjukgymnaster till vidareutbildning, att själv forska vidare samt att bygga upp hela kedjan underifrån. Hon vill finnas till för sina studenter och arbeta mot en mix av många discipliner där frågeställningarna penetreras utifrån olika infallsvinklar.

– Så skapas kompetens för framtiden, att se över gränserna, säger Charlotte.

Koordinator

Att vara professor innebär dessutom att Charlotte är en koordinator för sina doktoranders arbete. Hon arrangerar disputationer, betygskommittéer, seminarier och kurser och den viktiga forskarutbildningen. Själv har hon ett tiotal doktorander som hon stöttar och forskar tillsammans med. Dessutom sitter hon ofta själv i betygskommittéer eller är opponenter vid

disputationer runt om i landet och utomlands.

– Att få glädjas åt egna och andras forskningsansträngningar och resultat samtidigt som man ser ett mönster i den utveckling som för kunskapen framåt, är en drivkraft så god som någon för att motivera mitt yrkesliv, säger Charlotte Ekdahl.

Redan under gymnasietiden visade sig hennes språkintresse genom att hon for på språkkresor för att öva engelska, tyska och franska på sommarloven.

– Både lärorika och nyttiga somrar varvat med härliga upplevelser där jag lärde mig att ta initiativ och klara mig själv, minns Charlotte.

Språkkunskaperna kommer till god användning i hennes internationella engagemang. På de vart fjärde år återkommande världskongresserna i sjukgymnastik visar det sig att Sverige ligger oerhört väl framme.

Livet har också lärt Charlotte Ekdahl att vara disciplinerad. Vid två tillfällen om året är hon ledig och tillsammans med familjen som består av två så gott som vuxna barn och maken. Kanske tillbringar de denna uppladdningsfas på sin Smålandsgård där "Hedenhöskossorna" betar lugnt utanför knuten.

Text Yvonne Enman